

Hein Tilborghs (1882-1961), een Bergeijkse sigarenfabrikant ¹

door Ad Tilborghs

Inleiding

Dit artikel gaat over Hein Tilborghs, mijn grootvader. Ik heb hem nauwelijks gekend. Het enige dat mij nog helder voor de geest staat, is dat ik hem begin jaren '50 met mijn kinderfietsje van de sokken heb gereden. Hij was al jaren moeilijk ter been, en dan dit nog. Wat kreeg ik er van langs.

Foto rechts: Ad Tilborghs, de auteur van dit artikel, met zijn vader Janus Tilborghs.

Foto's links: Hein Tilborghs en zijn echtgenote Lies Larmit.

Jaren later kwam ik er pas achter dat hij in Bergeijk een heuse sigarenfabrikant is geweest. In de familie werd over dit onderwerp niet gesproken, tenminste niet in mijn bijzijn. Tegen de tijd dat ik meer wilde weten over zijn sigarenmakerij, waren mogelijke informanten van het eerste uur al overleden. Maar gelukkig is een fractie van zijn bedrijfsadministratie bewaard gebleven. En wat spullen die te maken hebben met zijn sigarenfabriek. Dit alles, met krantenknipsels, genealogisch onderzoek en informatie uit relevante archieven, maakt het mogelijk om toch een beeld te schetsen van zijn levensloop, als het gaat om de fabricage van sigaren.

In dit artikel maken we dus kennis met Hein Tilborghs. In 1903 komen we hem al als sigarenmaker tegen. In 1924 bouwt hij als kleine fabrikant een eigen fabriek. Tot aan de Tweede Wereldoorlog moet hij met de sigarenmakerij een goede boterham hebben verdiend. Intussen had hij zowat alles meegemaakt wat een kleine sigarenfabrikant kon overkomen: stakingen, verstikkende regelgeving, productieproblemen, gedwongen sluiting... Wellicht is zijn verhaal wel exemplarisch voor de andere dorpsfabrikanten in zijn omgeving, die het uiteindelijk stuk voor stuk tegen de 'grote jongens' moesten afleggen.

Bergeijk en zijn sigarenindustrie

Bergeijk kende vanaf het eind van de 18e eeuw een sigarenindustrie die van lieverlee steeds meer een stempel begon te drukken op de werkgelegenheid. Bergeijk was op enkele protestanten na, een door en door katholiek dorp waar eeuwenlang het landbouwbedrijf overheerste. Fabriekjes en ambachten waren in het begin meestentijds op één hand te tellen. In 1782 kende het dorp, dat toen 1841 inwoners telde, al een sigarenfabriek waar zestien personen werkten, vijf kinderen beneden de zestien jaar inbegrepen. Regionaal gezien is de sigarenindustrie in Bergeijk van weinig betekenis geweest. De opkomst en teloorgang ervan komt min of meer overeen met die

¹ Dit is een bewerking van het artikel, dat eerder verscheen in het jaarboek (2017) van de Stichting Nederlandse Tabakshistorie (SNT).

van andere dorpen in de Kempen en verdere omgeving. Ook daar was het een komen en gaan van eigenwerkers en van fabrikanten die er een fabriek(je) bouwden waar sigarenmakers voor hun aan de slag konden.

Hein Tilborghs

Johannes Henricus Tilborghs, roepnaam Hein, is geboren op 4 september 1882 te Bergeijk. Zijn ouders waren Peter Francis Tilburgs/Tilborghs (1851-1914) en Barthelina Schrijvers (1842-1908). Het gezin bestond uit nóg een zoon, Frans (1880-1947), en drie dochters: Leen (1876-1951), Bertha (1878-1975) en Johanna (1884-1889). Vader verdiende de kost als werkman, metselaar, houtzager en landbouwer.

De eerste aanwijzing dat Hein sigaren maakte is in 1903. Hij is dan eenentwintig jaar oud. Bij wie hij het sigaren maken heeft geleerd, weten we niet. Zijn naam wordt genoemd wanneer op zondag 17 mei 1903 te Bergeijk het tabaksverwerkingsgilde St. Petrus wordt opgericht. Die afdeling fungeerde als een afdeling van de sterk in opkomst zijnde landelijke Rooms Katholieke Tabaksbewerkingbond St. Willibrordus, opgericht te Utrecht in 1897. In 1903 telde Bergeijk twee sigarenfabrieken van enige omvang: die van Fried Aarts (drieëntwintig mannen en veertien jongens) en die van J.C. Kuijken (zeventien

mannen en zes jongens). En dan waren er nog vier kleine fabrikanten (eigen werkers) die samen achtentwintig mannen en zes jongens in dienst hadden. Tijdens die oprichtingsvergadering konden meteen zo'n vijftientwintig sigarenmakers als lid worden genoteerd. Staande de vergadering werd een bestuur gekozen. In dit bestuur werd Hein Tilborghs als secretaris benoemd.

Staking bij fabrikant Aarts

Als secretaris kreeg Hein het drie maanden later, in augustus 1903, al stevig voor de kiezen. Het tabaksbewerkingsgilde van Bergeijk werd geconfronteerd met een arbeidsconflict dat resulteerde in een staking bij de dan grootste sigarenfabriek van Bergeijk. Dit was de fabriek van Godefridus (Fried) Aarts (Willem III). De aanleiding was een ruzie op een kermis tussen de meesterknecht van Fried Aarts en een gewone sigarenmaker die zich als een pleitbezorger voor de Vakbond opwierp. De woordenwisseling liep zo uit de hand dat de meesterknecht hem op het einde toeriep: *gij voorloper van de bond, gij moet de fabriek uit!* Toen die vakbondsman zich de volgende morgen meldde bij de fabriek, kreeg hij geen tabak om te bewerken: hiermee was zijn ontslag bevestigd. De vakbond interpreteerde dit ontslag als een niet te tolereren aanslag op het verenigingsrecht. Onmiddellijk werd een staking georganiseerd.

In oktober 1903 besloot de Bond de werkstaking onder protest op te heffen, onder

bepaalde voorwaarden richting fabrikant Aarts. Begin november werd besloten met uitkeringen aan de dan nog werklozen te stoppen. Een paar dagen later werd besloten het verbod om bij de nog steeds halsstarrige fabrikant te gaan werken, in te trekken.

Als afsluiting van deze roerige periode komt de vakbondsman Hein Tilborghs nog in beeld. In een krantenbericht laat hij weten dat hij als secretaris nog voor fl. 46,76 ½ aan giften heeft ontvangen. Namens het bestuur van het

tabaksverwerkingsgilde St. Petrus bedankte hij iedereen die 'den strijd' te Bergeijk gesteund hadden. Het tabaksverwerkingsgilde van Bergeijk roerde zich de jaren daarna nog nauwelijks en leek op sterven na dood.

In 1906 legde Hein Tilborghs zijn functie als secretaris van de vakbond neer en zegde zijn lidmaatschap op wegens het aanvaarden van een nieuwe functie. Hij verklaarde wel donateur te zullen blijven. Op 1 december 1905 was hij namelijk in Bergeijk van hulpbesteller gepromoveerd tot postbode. Hij had dus nu een Rijksbetrekking en was daardoor - in tegenstelling tot 'eigenwerkers' en 'thuiswerkers' in die tijd - automatisch goed verzekerd tegen allerlei onvoor-ziene gebeurtenissen.

Posterijen

*Kantoor Valkenswaard 28 Sept. 1906
No. 426*

De navolgende dienstorder wordt namens den Hr. Dir. Gen. ter uwe kennis gebracht.

Een firma heeft medegedeeld, dat zij naar aanleiding van open verzonden prijscouranten hoofdzakelijk van lagere beampten der Posterijen aan wie deze prijscouranten niet waren geadresseerd, doch die daarvan door hunne betrekking kennis bekwamen, aanvragen ontving om de in die prijscouranten aangeboden artikelen tegen handelsprijzen aan hen te leveren. Zoodanige handelingen van het personeel zijn niet geoorloofd; dit is misbruik maken van hetgeen men in de uitoefening van zijn ambt verneemt.

*Postkt. Valkenswaard
De Dir; (...)*

*Aan
den Postbode
J.H. Tilborghs
te Bergeijk*

Dat hij in 1906 naast het rondbrengen van post ook als eigenwerker sigaren maakte, blijkt overduidelijk in september toen hij een reprimande ontving van zijn werkgever, de Posterijen. In die tijd was het nog steeds heel gewoon dat sigarenfabrikanten met een 'open' briefkaart hun klanten informeerden over de handelsprijzen van hun assortiment. Als hulpbesteller kon Hein dat allemaal lezen en als sigarenmaker met die informatie zijn voordeel doen. Dat werd hem niet in dank afgenomen.

De klanten

Hoe en aan wie Hein in de beginjaren zijn sigaren sleet, is niet meer na te gaan. In Bergeijk zélf had hij natuurlijk concurrentie van de andere sigarenmakers. Hij moest de potentiële afnemers dus ook verderop in het land zoeken, zoals bij winkels (sigarenmagazijnen), grossiers, kapperszaken,

hotels, cafés, op markten et cetera. En – eenmaal postbeambte – benaderde hij zoals we verderop zullen zien, met succes zijn collega's bij de Posterijen.

In december 1908 kon Hein zich al veroorloven een degelijk woonhuis te laten bouwen. Niet zonder reden, want vijf maanden later trad hij in het huwelijk met Maria Elisabeth (roepnaam Lieske) Larmit.

Woonhuis (1908) en fabriek (1924), vroeger en nu. De fabriek is nu een gemeentelijk monument (exterieur).

Voor de beschrijving van dit gemeentelijke monument zie Bijlage 2.

Eigen zaak

In 1913 begint de 31-jarige Hein Tilborghs een eigen zaak. Dit jaartal duikt vele jaren later pas op. De eerste keer in 1941 bij het invullen van de vragenlijst van het Rijksbureau voor Tabak en Tabaksproducten (RBTT). De tweede keer in de jaren '50 toen hij zijn zaak bij de Kamer van Koophandel liet uitschrijven.

Inkoop ruwe tabak

In december 1918 had Hein Tilborghs zich als sigarenmaker/-fabrikant aangemeld bij de Commissie van Toewijzing van Tabak. Deze Commissie fungeerde als uitvoeringsorgaan van het Algemeen Tabak-Syndicaat. De toewijzing van tabak kon plaatsvinden via inschrijving, veiling en loting. Het inschrijven of doen bieden moest lopen via de in Amsterdam of Rotterdam gevestigde makelaars in tabak die hiervoor gecertificeerd waren. De Commissie bepaalde welke hoeveelheid elke fabrikant ten hoogste kon kopen. De toe te wijzen hoeveelheid was mede afhankelijk van het aantal sigarenmakers.

De Tabakswet

Eerder al, in 1914, besloot de Regering een Tabakswet in te voeren die onder andere voorzag in de heffing van tabaksbelasting. De bedoeling was dit te realiseren met een banderollenbelasting op tabaksfabrikaten, gekoppeld aan het stelsel van bedrijfsvergunningen voor fabrikanten en handelaren. Het wetsontwerp lokte echter in de kringen van fabrikanten en handelaren zulke krachtige protesten uit dat de Regering zich genoodzaakt zag de behandeling daarvan te doen aanhouden. In 1918 werd een nieuwe poging gedaan om de Tabakswet door het parlement te krijgen. Ook hierna stormde het van kritiek op de voorgenomen wet, maar eindelijk in 1921 kon de Tabakswet in werking worden gesteld. Nauwelijks was de wet door de Eerste Kamer aangenomen of de kleinindustrie kwam krachtig in de weer. De nieuwe voorschriften zouden leiden tot algehele afschaffing van de huisindustrie. Dit leidde in 1922 tot een aantal wijzigingen. De voornaamste was wel dat aan de kleinindustrie zowel als aan de handel een zeer ruime overgangperiode werd toegestaan om de bedrijven aan de wettelijke eisen aan te passen. Ten aanzien van lokaliteiten waarin reeds op 1 januari 1921 het bedrijf van de fabrikant of van kleinhandelaar werd uitgeoefend, kwamen bepaalde eisen zelfs geheel te vervallen. De uitsluiting van de huisindustrie bleef evenwel gehandhaafd.

Tot aan de invoering van de Tabakswet was het een vertrouwd dorpsbeeld dat een sigarenmaker naar huis ging met een kruiwagen beladen met 'huiswerk'. Deze

ruwe tabak verwerkte hij dan thuis voor rekening van de fabriek. Thuis werd vaak tot laat in de avond de hulp ingeroepen van echtgenote en kinderen. De werkomstandigheden waren allerbelabberdst en zeker uit oogpunt van hygiëne en gezondheid hoogst ongewenst. De Tabakswet maakte een eind aan

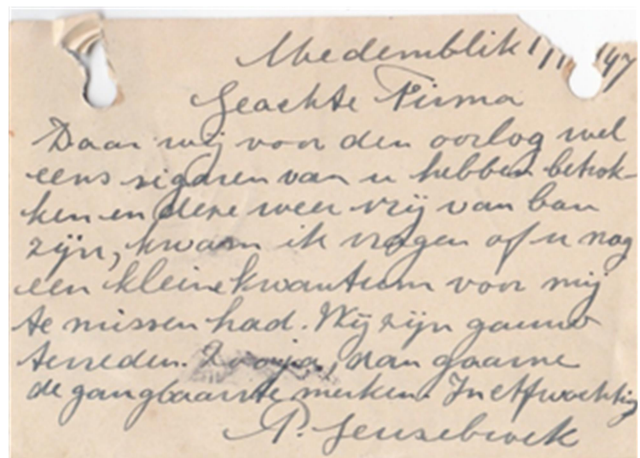
Over kwaliteit valt niet te twisten...

Frits Rijnders (1920-2011), een inwoner van Bergeijk, zat in 1943 dringend verlegen om een Ausweis, een document dat voorkwam dat de Duitsers hem lastig zouden vallen. Na veel gedoe werd er een Ausweis op zijn naam uitgeschreven.

"Ik was heel dankbaar dat ik dat briefke kreeg. Ik zeg: "Dan krijg je van mij een lekkere sigaar uit onze pa zijn kistje." Ik gaf hem een sigaar uit het kistje van Hein Tilborghs, dat waren nog echte goeie sigaren, die van Tilenzo (...). Na de oorlog ben ik bij de smid nog een keer gaan buurten. Ik zeg: "Smid (...) Jij hebt van mij toen een goei sigaar gehad." "Dat was een verrekke goei" zei hij.

Bron: Bergeijk in oorlogstijd. Pag. 80.

Curieus is ook een briefkaartje van P. Geusebroek uit de Nieuwstraat te Medemblik die in 1947, zeker zéven jaar nadat hij de laatste sigaar te Bergeijk besteld had, opnieuw vraagt om een Tilenzo-sigaar. Vanwege de kwaliteit? Zie ook Bijlage 8.

dit 'thuiswerk'. Het werd verboden om buiten de fabriek tabak te vervoeren. Vanaf die tijd dateert ook de opkomst van zelfstandige eigenwerkers die voor eigen rekening handel dreven.

*Rekening met de firma J. H. Tilborghs en Zⁿ.
Sigaretfabrikanten te Bergeijk en gelie. P.
Panken, te Bergeijk over het jaar 1925.*

Maand.	da- tum	Prebet.	gld. etc.
April.	17	1000 Radiosa (ald. 10 ct.)	f 67,50 f 67,50
April.	17	1000 Tilenzo (ald. 8 ct.)	f 52,50 f 52,50
April.	17	4000 Reuzenconcurrent (ald. 6 ct.)	f 38,00 f 152,00
April.	17	1000 Reclamemakers (ald. 5 ct.)	f 33,50 f 33,50
April.	17	1000 Lieskes (ald. 2 p. klein ald. 4 ct.)	f 22,50 f 22,50
		(Handw.)	f 22,50 f 22,50
		Totaal	f 328,00
Augst.	24	Voldaan	f 328,00 f 0,00
Sept.	3	1200 Mariano (ald. 12 ct.)	f 75,00 f 90,00
Sept.	3	1000 Tilenzo (ald. 8 ct.)	f 52,50 f 52,50
Sept.	3	2000 Reuzenconcurrent (ald. 6 ct.)	f 38,00 f 76,00
Sept.	3	1000 Reclamemakers (ald. 5 ct.)	f 33,50 f 33,50
Sept.	3	2000 Lieskes (ald. 2 p. klein ald. 4 ct.)	f 22,50 f 45,00
		Totaal	f 297,00
Dec.	18	Voldaan	f 297,00 f 0,00
		Totaal	f 625,00
		Transporten	f 625,00 f 0,00

Kasboek van winkelier/grossier Panken

De eerste informatie over de sigarenproductie van Hein Tilborghs vinden we in 1920. De gegevens komen uit een schriftje van de Bergeijkse winkelier/grossier Panken. Hij hield in dat schriftje tot op de cent nauwkeurig bij wat hij van Hein Tilborghs had afgenomen en wat hij hem hiervoor had betaald. En dat zes jaar lang (1920-1926). In 1920 kocht Panken van Hein 13.500 sigaren. Hiervoor betaalde hij in totaal fl. 695,60. Dit is na aftrek van de standaardkorting van twee procent. En na aftrek van buitengewone kortingen die hij bij bepaalde leveringen kreeg en die varieerden tussen één en vijf gulden. Ook het 'statiegeld' van teruggebrachte kistjes/fustjes ging er nog af.

Mogelijk dat de bouw van een afzonderlijke fabriek is ingegeven door de Tabakswet van 1921. De wet schreef voor dat een sigarenmakerij minstens twee meter van de woning moest plaatsvinden, en aan bepaalde eisen moest voldoen, zoals naast een ingang ook een afzonderlijke uitgang, en de inrichting.

Uit het schriftje van Panken weten we nu ook uit welke merken in 1920-1926 het assortiment van Hein Tilborghs was samengesteld: Reclamemakers, Triumphator, Radiosa, Lieskes, Mariano, Reuzenconcurrent en Tilenzo. En per merk is aangegeven de verkoopprijs per stuk aan particulieren: 12, 10, 8, 6, 5, en 4 cent.

Het debiteurenboek van 1926 bevat een overzicht van de vaste klanten die met enige regelmaat omvangrijke bestellingen plaatsten. Bovenaan de index staat de bovengenoemde Panken, winkelier en grossier te Bergeijk. Dan volgen debiteuren overal in Nederland. Opvallend is het aantal debiteuren dat gerelateerd kan worden aan de PTT: zendingen gingen naar het hoofdkantoor van de PTT te Den Haag, naar postkantoorhouders en brievenbestellers door heel het land. De overige afnemers (die al dan niet ook periodiek relatief kleine bestellingen plaatsen) vinden we terug bij 'diverse debiteuren'.

59 305.
24 Maart 1930.

J. H. Tilborghs, handelende onder de firma J. H. Tilborghs & Zn., te Bergeijk (N.-B.).

Sigaren, cigarillos en verdere tabaksfabrikaten.

TILENZO

Tilborghs En Zoon. Hoe bedenk je het.

In augustus 1930 kreeg Hein Tilborghs en nog twee andere Bergeijkse sigarenfabrikanten het aan de stok met de Ned. R.K. Tabaksbewerkingsbond, de bond nota bene waarvan hij direct na de oprichting in 1903 enige

tijd secretaris was. Deze staking duurde bij Tilenzo precies een dag. Nog geen half jaar later was het opnieuw raak: Tilborghs hield zich niet aan de CAO en de fabriek werd platgelegd. Zeven weken lang. In februari 1931 lezen we in de krant: *Naar we van bevoegde zijde vernemen is het uitsluitingsconflict*

bij de firma H. Tilborghs, sigarenfabriek "Tilenzo" alhier opgeheven. Alle uitgesloten arbeiders zullen maandag a.s. weer te werk worden gesteld.

**** BERGEIJK, 2 Dec.** Gisteren vierde alhier onder vele blijken van belangstelling de brievenbesteller J.H. Tilborghs zijn zilveren ambtsjubileum. Op de receptie verschenen het dagelijksch bestuur der gemeente, de ZeerEerw. Heer pastoor en een groot aantal vrienden en kennissen om de geachte en accurate postbeambte hun gelukwensen aan te bieden. Des avonds bracht de fanfare onder een groote toeloop van menschen een serenade, waarbij Dr. Hoynck van Papendrecht in een mooie toespraak den jubilaris feliciteerde, waarna deze zeer onder den indruk dankte voor de hem gebrachte hulde en de president een enveloppe met inhoud overhandigde. Het gezelschap werd bovendien royaal onthaald.

Tal van collega's uit de omgeving waren overgekomen om met den jubilaris feest te vieren. Van de postbeambten uit Bergeik ontving hij een mooi inktstel, dat hem bij monde van den heer Muselaers, kantoorhouder alhier werd aangeboden. De werklieden van de fabriek Tilenzo hadden ook volop feest. Moge het den populaireren jubilaris gegeven zijn, zijn functie nog vele jaren waar te nemen.

Bron: Provinciale Noordbrabantse Courant, 4 dec. 1930.

Zijn vijftigjarige jubileum als postbode ging in Bergeijk niet onopgemerkt voorbij. Zijn populariteit als sigarenfabrikant zal ook wel meegespeeld hebben. Hij maakte van zijn zilveren jubileum gebruik om voor zijn vele afnemers bij de Post met een speciale sigarenaanbieding uit te pakken (Bijlage 3).

Gemeentepolitiek

Tussen de bedrijven door besloot Hein in 1931 mee te doen aan de Gemeenteraadsverkiezingen van Bergeijk. Als eenmanspartij kreeg hij achtennegentig stemmen (van de 1.168), goed voor een zetel in de Gemeenteraad. Vier jaar later deed hij weer mee. Nu als lijsttrekker op een lijst met acht kandidaten. De uitslag liet zien dat hij in Bergeijk een populair persoon was. Zijn lijst kreeg de meeste stemmen (639), waarvan ruim één derde op zijn naam. Hij kwam daarmee niet alleen in de Gemeenteraad, maar er was nog even sprake dat hij wethouder zou kunnen worden. Na de oorlog – in 1946 – was zijn lijst nog steeds goed voor één raadszetel.

In 1935 brak Hein zijn been. Het gevolg was dat hij nadien steeds een wandelstok nodig had om zich voort te bewegen. Brieven rondbrengen kon hij niet meer en daarom werd hij na een dienstverband van dertig jaar afgekeurd. In 1936 werd hem eervol ontslag verleend met toekenning van een Invaliditeitspensioen. Vanaf nu kon hij al zijn tijd besteden aan het maken en verkopen van zijn sigaren.

*Poederkist van Tilenzo. Te bezichtigen in
Sigarenmuseum Valkenswaard.*

Uitschot

Sigaren die bij de eindcontrole niet aan de gewenste kwaliteit voldeden, werden als 'uitschot' aangemerkt. Deze afgekeurde maar nog rookbare sigaren werden in het begin verkocht aan de plaatselijke bevolking. Zoals we verderop zullen zien, ging Hein later de tweede keus ook aanbieden aan bekende klanten. Een sigaar die was afgekeurd omdat het dekblad niet egaal van kleur was of omdat die niet perfect was gemaakt, kon nog wel worden opgelapt. Dat gebeurde met een 'poederkist'. Nadat de sigaren bevochtigd waren werd de kist rondgedraaid en zorgde de poeder voor een mooie egale laag over de sigaar. Later gaat de Firma zelfs prijslijsten rondsturen met een compleet assortiment 'miskleur' (Bijlage 4).

De oorlogsjaren

De overheid voorzag dat als gevolg van de bezetting de schaarste aan ruwe tabak exceptioneel zou toenemen. Daarom werd de grote voorraad tabak door ambtenaren van het RBTT geconfisqueerd. Het RBTT was verantwoordelijk voor de distributie van tabak tijdens de Tweede Wereldoorlog. Iedere producent van tabaksartikelen kreeg op basis van bepaalde criteria en afhankelijk van de omzet, ieder jaar een bepaalde hoeveelheid tabak toegewezen. Om precies te weten hoe de sigarenindustrie in het land erbij stond, werden alle in Nederland gevestigde ondernemingen die sigaren vervaardigden, verplicht zich aan melden bij het RBTT. Deze aanmelding ging vergezeld van een inventarisformulier waarop de bedrijfsgegevens moesten worden ingevuld. Vooral de gegevens over het gebruik van ruwe tabak (in 1939 en 1941) waren cruciaal. Zou aan een kleine fabrikant bijvoorbeeld iedere keer opnieuw maar vijftientig procent van de benodigde hoeveelheid tabak worden toegewezen, dan kwam hij op zeker moment toch op het punt dat hij zich kon afvragen of verdere productie nog wel zin had.

R. B. T. T. No. <u>740</u>	No. <u>0904</u>
NAAM: <u>J. H. TILBORGHES & Zn</u>	
WOONPLAATS: <u>BERGEIJK (N-B.)</u>	
DISTRIBUTIEKAART - RUWE TABAK BINNENGOED	
GELDIG VAN: 1 APRIL 1942 t/m 30 NOV. 1942	HANDTEKENING VAN DEN HOUDER: <u>J. H. Tilborghes & Zn</u>
<i>Het is verboden deze kaart geheel of gedeeltelijk te verhandelen of weg te geven!</i>	
Bewaar Uw bonnen zorgvuldig! Bij verlies, brand of diefstal, etc. worden geen nieuwe verstrekt!	

De gegevens uit de inventarisaties van de andere Bergeijkse sigarenfabrikanten wijken niet spectaculair af van de gegevens verstrekt door Hein Tilborghs. Slechts één fabrikant (Van der Grinten) meldde dat hij in 1939 beschikte over een zogenaamde 'enkele bosjesmachine'. Maar bij de gegevens over 1941 wordt deze machine niet meer vermeld.

Het feit dat Hein Tilborghs negentig procent van zijn productie verkocht aan particulieren, zou hem later opbreken. Er kwam een wetgeving die sigarenfabrikanten verbood rechtstreeks aan particulieren te leveren. Hij heeft na de oorlog nog geprobeerd om deze wetgeving te omzeilen door zijn zoon Frans in zijn achtertuin een 'Sigarenmagazijn' te laten beginnen (Bijlage 7). Zijn klanten konden dan via deze winkel hun bestellingen doen. Maar dat bleek niet te werken. In december 1941 kreeg nagenoeg het voltallige personeel wegens gebrek aan ruwe tabak met arbeidsverkorting te maken.

De heer W. C. Jacobs vierde dezer dagen zijn zilveren jubileum, als sigarenmaker, bij de firma Tilborghs en Zn., te Bergeijk. Zijn patroon drukte hem, in 't bloemenveldje, hartelijk de hand.

Op 12 mei 1941 was Wil Jacobs 12,5 jaar in dienst bij de firma Tilborghs. In zijn felicitatierede (Bijlage 5) prees Hein de toewijding van zijn medewerker. Maar vanwege de oorlogsomstandigheden moest hij hem twee jaar later toch ontslaan.

Bron foto: Panorama.

Tabaksaccijns

In de Tabakswet van 1924 werd mede bepaald dat sigaren alleen nog door vergunninghouders mochten worden geproduceerd. Alle producten mochten de fabriek alleen verlaten met een uniek accijnsnummer in gesloten verpakking. Hierdoor werd rookwaar een merkartikel, met een officiële prijs en gewicht. De Tabakswet betekende behalve het einde van thuiswerkers, ook de introductie van kleurrijke sigarenbandjes die de banderolle met het belastingnummer bedekten. Aanvankelijk werd op de sigaar een accijns van tien procent geheven. Door de tijd volgde de ene verhoging na de andere. Vooral vanaf het begin van de oorlog werd de tabaksaccijns doorlopend verhoogd wat een fabrikant noopte de prijzen bij te stellen. Soms binnen zes weken!

In april 1941 liet Hein Tilborghs zijn afnemers weten dat de accijns op tabaksproducten wederom met honderd procent was verhoogd, terwijl ook de Omzetbelastingwet met gelijke datum in werking was getreden. Zie hieronder de aanpassing van de nieuwe in- en verkoopprijzen.

BERGEIJK, 1 Augustus 1940	
M.	
Ter Uwer oriëntering deelen wij mede, dat onderstaande VOORLOOPIGE prijzen voor onze diverse soorten sigaren per 15 Augustus a.s. worden berekend:	
Tilenzo „Majestic“	fl. 10.—
Tilenzo „Modern“	fl. 9.—
Tilenzo „Exellent“	fl. 8.—
Tilenzo „General“	fl. 7.—
Tilenzo „Extra Fine“	fl. 6.—
Tilenzo „Royal“	fl. 5.—
Bema „Cigares de Luxe“	fl. 6.—
Bema „Flor de Corona“	fl. 5.—
Bema „Petit Bouquet“	fl. 4.—
„Diploma“	fl. 3.50
„Vorstenlanden“	fl. 5.—
Avenir „Carioca“	fl. 4.—
Tilenzo „Gloriaantjes“	fl. 2.50
Miskleur-sigaren 10 % goedkooper.	
Bovengenoemde prijzen gelden per 100 stuks.	
Wij blijven onze van ouds bekende fijne Tilenzo kwaliteiten handhaven en geven U de verzekering dat alle bestellingen met groote zorg en tot volle tevredenheid worden uitgevoerd.	
Onder beleefde aanbeveling verblijven wij	
Hoogachtend,	
J. H. TILBORGHs & Zn	
Sigarenfabriek „Tilenzo“	
Bergeijk (N. Br.) Telef. 30	
Bestellingen welke ons nog vóór 15 Aug. bereiken, worden tegen oude prijzen uitgevoerd.	

BERGEIJK, 15 September 1940	
M.	
Tengevolge van de verhoging van den Tabaksaccijns en de steeds stijgende productiekosten, hebben wij opnieuw de prijzen van onze sigarenmerken moeten herzien en als volgt vastgesteld;	
Tilenzo „Majestic“	f 12.—
Tilenzo „Modern“	f 12.—
Tilenzo „Excellent“	f 10.—
Tilenzo „General“	f 8.—
Tilenzo „Extra Fine“	f 7.—
Tilenzo „Royal“	f 6.—
Bema „Cigares de Luxe“	f 8.—
Bema „Flor de Corona“	f 6.—
Bema „Petit Bouquet“	f 5.—
„Diploma“	f 5.—
„Vorstenlanden“	f 7.—
Avenir „Carioca“	f 6.—
Tilenzo „Gloriaantjes“ (in doosjes van 10 stuks)	f 3.50
Bovenstaande prijzen gelden per 100 stuks.	
Levering franco. (minimum afname 100 stuks)	
Ondanks het feit dat eenige verhoging van de prijzen noodzakelijk is, hopen wij op Uwe geregelde bestellingen te kunnen rekenen, terwijl wij het uiterste blijven doen om onze bekende „TILENZO“ kwaliteiten te handhaven en alle bestellingen tot volle tevredenheid uit te voeren.	
Met de meeste hoogachting,	
J. H. Tilborghs & Zn	
Sigarenfabriek „Tilenzo“	
Bergeijk (N. Br.) Telef. 30	

Tabakskaarten

Tijdens de oorlog had Hein Tilborghs de handen vol aan regelgeving over het omgaan met tabakskaarten. Een leek kan er nu nauwelijks een touw aan vastknopen (Bijlage 6).

Gelieve te zenden aan :

te

		Inkoopprijs per 1000	Verkoops- prijzen
..... Tilenzo „Majestic“	Zandblad Serie.	£ 110.—	15 cent
..... Tilenzo „Excellent“		„ 85.—	12 „
..... Tilenzo „General“		„ 75.—	10 „
..... Tilenzo „Extra fine“		„ 60.—	8 „
..... Tilenzo „Royal“		„ 47.50	6 „
..... Tilenzo „Subliem“	Sum. Zandblad.	„ 115.—	15 „
..... Tilenzo „De Beste“		„ 85 —	12 „
..... Tilenzo „Kwaliteit“		„ 75.—	10 „
..... Tilenzo „Prima“		„ 60.—	8 „
..... Lola		„ 55.—	7 „
..... Lieskes	Keurmerken.	„ 25.—	3 „
..... Tilenzo Vorstenl.		„ 56.—	8 „
..... Stompkoppen „		„ 45.—	6 „
..... Reuzen Concurr. „		„ 45.—	6 „
..... Reclamemakers „		„ 37.50	5 „

Verzoeken per $\frac{\text{kist}}{\text{stuk}}$ gebanderoleerd.

Handteekening :

Naarmate de oorlog vorderde werden op bevel van de overheid steeds meer sigarenfabrieken gedwongen hun activiteiten te beëindigen. Maar eerder hield een aantal Bergeijkse sigarenfabrikanten de eer aan zichzelf en hield het voor gezien. Sluiting impliceerde dat een sigarenmaker werkloos werd. Als werkloze kon hij naar Duitsland uitgezonden worden om aldaar de verplichte 'Arbeitseinsatz' te vervullen.

Heins zonen Frans, Janus en Sjef hadden door de sluiting van de fabriek hier ook geen werk meer. Voor Janus en Sjef was dit geen ramp; deze twee waren eerder al in de voetsporen van hun vader getreden als brievenbesteller bij de PTT. Voor Frans lag het iets lastiger: hij had geen ander werk. Om als werkloze tewerkstelling in Duistland te voorkomen, ging zijn vader Hein met hem naar Gilze en Rijen, naar burgemeester Klardie. Hij was daarvoor burgemeester van Bergeijk in de periode 1930-1941. Hij kon voor Frans een baantje regelen op het Distributiekantoor aldaar.

In september 1947 laat Hein Tilborghs zijn afnemers weten dat hij vanaf 1 september 1947 voor levering rechtstreeks aan particulieren een speciale vergunning nodig heeft. Die vergunning heeft hij aangevraagd. Bovendien kampt hij met een beperkte tabakstoewijzing en een tekort aan personeel. In november 1947 schrijft Tilenzo zijn klanten dat zijn aanvraag voor een vergunning tot het leveren van sigaren rechtstreeks aan particulieren door het Rijksbureau voor Tabak en Tabaksproducten is afgewezen. Ook de nog lopende bestellingen mochten niet meer uitgevoerd worden.

De sigarenfabriek van Hein Tilborghs, gevestigd aan de Burg. Magneestraat 13 te Bergeijk, wordt in 1952 formeel opgeheven. Zoon Frans is vereffenaar. Hij woont in de Dr. Rauppstraat 10 te Bergeijk op welk adres hij intussen een Sigarenmagazijn en Verzendhuis is begonnen. Onder de naam Tilenzo... (Bijlage 7).

Bijlage 1 Familie

Zilveren huwelijk in 1934.

Vanaf links achteraan staand: Frans (1912) en Janus (1910).

Vanaf links midden Sjef (1913), Lien (1924), Hein Tilborghs (1882), Lenard (1921), Lies Larmit (1882), Margo (1919), Hendrik (1916-1937), Amelia (1928).

Vooraan midden: Lies (1928)

Bijlage 2 Gemeentelijk monument Sigarenfabriek Tilzeno.

Burgemeester Magneestraat 13, Bergeijk

Provincie : Noord-Brabant Sectie : B

Gemeente : Bergeijk Nummer : 3349

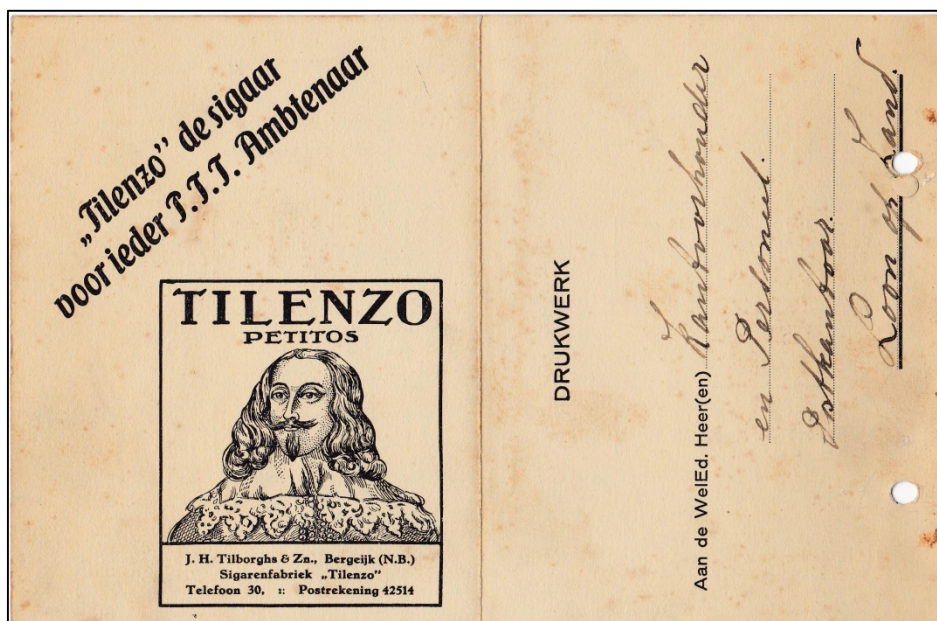
Kad. Gemeente : Bergeijk

Omschrijving.

Voormalig bedrijfsgebouw, thans woning. Het gebouwtje ligt schuin links achter het winkelpand. Achter dit pand een aanbouw die met het beschreven object is verheeld. Tegen de linker gevel staat een moderne aanbouw die functioneel deel uitmaakt van het object. De korte voorgevel is gelegen op enige afstand evenwijdig aan de straat. Deze gevel en de hoofdvorm zijn de enige elementen die monumentale betekenis hebben. Het voormalige sigarenfabriekje ('Tilzeno sigaren') is gebouwd in 1924. Het bestaat uit één bouwlaag en een mansardekap met hoge borstwering. De rechterhelft van de voorgevel is tot 2,5 meter hoog verheeld met eerder genoemde aanbouwen. De linker helft is voorzien van een raam en een deur, beide onder segmentboog. Ertussen op ooghoogte een hardstenen plaat met tekst: J.H. TILBORGH'S en Zn 1/5 1924'. Raam en bovenlicht zijn van roeden voorzien. De deur is gedomineerd. Op de verdieping in het midden een rechthoekige muuropening die vanaf de zoldervloer opgaat. De indeling bestaat uit kunststof-roeden patroon en dito paneel. Ter weerszijden een vierruits raampje onder segmentboog. Een soortgelijk, iets kleiner venster staat in de top. Op de zijgevels, boven een iets uitkragende gemetselde lijst liggen eenvoudige bakgoten. Het dak is gedekt met bitumineuze leien.

(Bron: lijst gemeentelijke monumenten Bergeijk, op Bergeijk.nl)

Bijlage 4 Prijslijsten voor sigaren met 'miskleur'.

Onze overbekende Tilenzo „Gloriaantjes” Zeer fijne Senoritas Slechts f 10.- per doos van 500 stuks — „Gloriaantjes” Miskleur, f 8.- per 500 stuks Rookt voordeelig en tóch goed Betreft van onze firma Beleeft aanbevelend. J. H. Tilborghs & Zn. Sigarenfabriek „TILENZO” BERGEIJK Telefoon Interc. 30 Mede ingesloten bestelkaart kan ongefrankeerd worden verzonden.	<i>Koopt</i> Rookt voordeelig en tóch goed . . Dit kan als U deze aanbieding heeft ingezien
---	--

„TILENZO” SIGARENFABRIEK - BERGEIJK																									
Koopt Uwe benodigde sigaren bij ons. Wij bieden U het BESTE tot den LAAGSTEN prijs. Ziet eens onze sterk verlaagde miskleur prijzen <table border="0"> <tr> <td>Merk „Lieskes” goede Senoritas</td> <td>f 1.30 per 100</td> <td rowspan="5" style="font-size: 2em; vertical-align: middle; padding-left: 10px;">} Vrijblijvend</td> </tr> <tr> <td>„ „Diploma” (Sumatra flink sigaartje)</td> <td>f 2.10 per 100</td> </tr> <tr> <td>„ „Reclamemakers” (prima Vorstenl.)</td> <td>f 2.25 per 100</td> </tr> <tr> <td>Bema „Petit Bouquet” (recht model zandblad)</td> <td>f 2.65 per 100</td> </tr> <tr> <td>Tilenzo „Royal” (fijn sigaartje)</td> <td>f 3.00 per 100</td> </tr> <tr> <td>„Vorstenlanden” (geweldige sigaar)</td> <td>f 3.50 per 100</td> <td></td> </tr> </table> Alle zendingen boven f 10.- geheel franco	Merk „Lieskes” goede Senoritas	f 1.30 per 100	} Vrijblijvend	„ „Diploma” (Sumatra flink sigaartje)	f 2.10 per 100	„ „Reclamemakers” (prima Vorstenl.)	f 2.25 per 100	Bema „Petit Bouquet” (recht model zandblad)	f 2.65 per 100	Tilenzo „Royal” (fijn sigaartje)	f 3.00 per 100	„Vorstenlanden” (geweldige sigaar)	f 3.50 per 100		Ook van onze duurdere merken hebben wij steeds miskleur voorradig. Bijzonder aanbevolen: <table border="0"> <tr> <td>Bema „Cigares de Luxe”, 'n fijne sigaar</td> <td>f 3.50 per 100</td> </tr> <tr> <td>Tilenzo „Extra Fine”, elegant model</td> <td>f 4.00 per 100</td> </tr> <tr> <td>Tilenzo „General”, zeer fijne kwaliteit</td> <td>f 5.00 per 100</td> </tr> <tr> <td>Tilenzo „Excellent”, hoogfijne melange</td> <td>f 6.00 per 100</td> </tr> <tr> <td>Tilenzo „Majestic”, extra Havana melange</td> <td>f 7.00 per 100</td> </tr> </table> Levering rechtstreeks van fabriek aan U Probeer en is nabestelling Volledigheidshalve vrage men onze geillustr. prijscouranten.	Bema „Cigares de Luxe”, 'n fijne sigaar	f 3.50 per 100	Tilenzo „Extra Fine”, elegant model	f 4.00 per 100	Tilenzo „General”, zeer fijne kwaliteit	f 5.00 per 100	Tilenzo „Excellent”, hoogfijne melange	f 6.00 per 100	Tilenzo „Majestic”, extra Havana melange	f 7.00 per 100
Merk „Lieskes” goede Senoritas	f 1.30 per 100	} Vrijblijvend																							
„ „Diploma” (Sumatra flink sigaartje)	f 2.10 per 100																								
„ „Reclamemakers” (prima Vorstenl.)	f 2.25 per 100																								
Bema „Petit Bouquet” (recht model zandblad)	f 2.65 per 100																								
Tilenzo „Royal” (fijn sigaartje)	f 3.00 per 100																								
„Vorstenlanden” (geweldige sigaar)	f 3.50 per 100																								
Bema „Cigares de Luxe”, 'n fijne sigaar	f 3.50 per 100																								
Tilenzo „Extra Fine”, elegant model	f 4.00 per 100																								
Tilenzo „General”, zeer fijne kwaliteit	f 5.00 per 100																								
Tilenzo „Excellent”, hoogfijne melange	f 6.00 per 100																								
Tilenzo „Majestic”, extra Havana melange	f 7.00 per 100																								
DOOR DEZE PRIJSLIJST VERVALLEN ALLE VORIGE „MISKLEUR” NOTEERINGEN																									

10 Mei 1941 --

12 November 1928..... 12½ jaar 12 Mei 1941

W.C. Jacobs,
Sigarenmaker.

Vandaag een jaar geleden werd ook ons land in den oorlog betrokken. Sindsdien is er veel veranderd en wie kan zeggen wat de toekomst nog brengen zal.

In de meeste bedrijven wordt de grondstoffenpositie steeds nijpender en hieronder moeten wij zeker ook het sigarenbedrijf rangschikken. Door algeheele blokkade is den geregelden aanvoer van overzeesche tabakken pretisch geheel afgesneden.

De ingrijpende maatregelen, genomen door het Rijksbureau voor tabak en tabaksproducten, noodzaken de fabrikanten, de werkuren der arbeiders steeds meer te verminderen, om zodoende de werkgelegenheid nog eenigen tijd te verhoogen.

En alhoewel wij steeds zooveel mogelijk getracht hebben de arbeidsuren zoo groot mogelijk te houden zullen wij t.z.t. gedwongen zijn ook hierin verandering te brengen.

Laten wij echter hopen dat spoedig een duurzamen vrede zal komen en dat de sigarenbedrijven weer volop van grondstoffen worden voorzien, zoodat deze normaal doorgang kunnen vinden.

Steeds hebben wij ons best gedaan om geregeld werk voor U te houden en hebben hierbij altijd met genoegen op Uw aller medewerking en tevredenheid kunnen neerzien.

Dit is dan ook de reden, dat wij vandaag, bij gelegenheid dat Jacobs 12½ jaar bij onze firma werkzaam is een kleine huldiging hieraan meenen te moeten toevoegen.

Vooreerst wensch ik onze jubilaris van harte proficiat met zijn jubileum, terwijl ik tevens hieraan een woord van oprechten dank toevoeg voor het gedurende al die jaren voor onze firma met volle toewijding verrichtte werk.

Natuurlijk er zijn goede en slechte jaren geweest, maar altijd heeft Jacobs ons op de beste en meest eerlijke wijze gediend.

Als blijk van waardeering bied ik U hierbij een nieuwe "uitrusting" als blijvende herinnering, benevens een couverteaan.

Ik hoop van harte Jacobs, dat dit aanleiding zal zijn, om ook in de toekomst onze firma trouw te blijven en spreek tevens de hoop uit, dat U eenmaal Uw 25 jarig jubileum in onzen dienst zal kunnen vieren.

Tevens hopen wij dat allen het voorbeeld van Jacobs zullen volgen.

J.H. Tilborghs & Zn

Hierbij verklaren wij, dat de arbeider

W.C. Jacobs
zich op den *12 April* 1941 heeft
laten inschrijven bij het Gewestelijk Arbeidsbureau
te *Valkeuswaard*

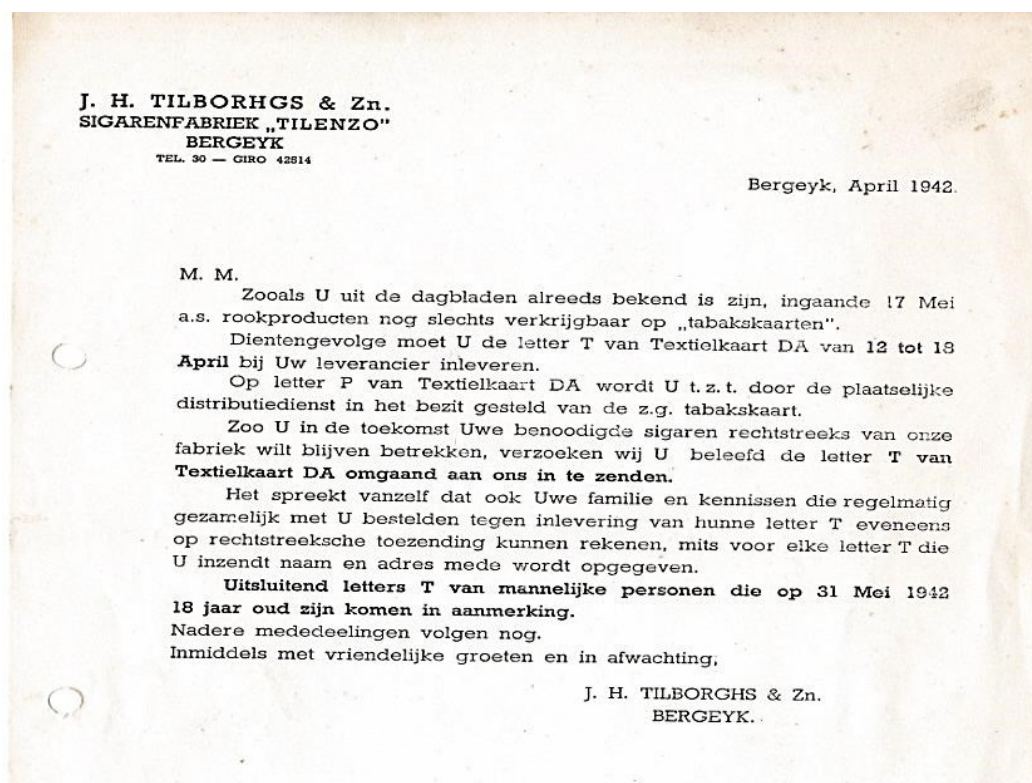
(Plaats voor onderteekening)

W.C. Jacobs J. H. Tilborghs & Zn.
SIGAREN- en TOBAC-
FABRIEK

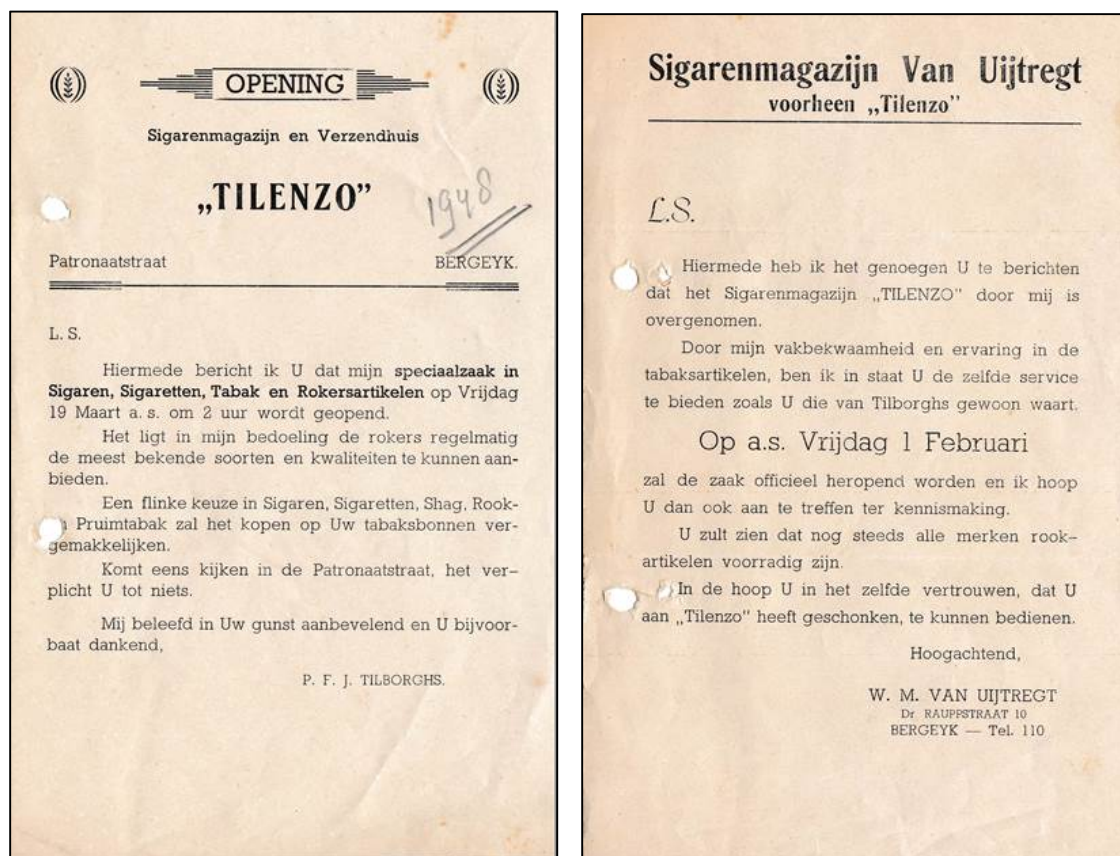
K 1152

Ontslag in 1943 wegens oorlogsomstandigheden.

Bijlage 6 Ingewikkelde regelgeving.

Bijlage 7 Opening Sigarenmagazijn Tilenzo en opvolger Sigarenmagazijn Van Uijtregt.

Woonkamer ingericht als tabakswinkel; naast etalage sigarettenautomaat.
(Van Uytregt 1957).

Bijlage 8 Inbraak bij sigarenmagazijn P. Geusebroek.

INBRAKEN TE MEDEMBLIK.
Gisternacht is op drie plaatsen te Medemblik ingebroken. Ten eerste bij den rijksontvanger Meijer, die eenig huishoudgeld vermist, ten tweede bij het bioscooptheater „Geusebroek” waar weinig van waarde wordt vermist, en ten slotte bij den heer P. Geusebroek sigarenmagazijn, waar het geheele benedenhuis is overhoop gehaald en waar een bedrag van f300 a f400 wordt vermist.

Bron: Nieuwe Tilburgsche Courant, 13 november 1931.